

Дарина БУЦЬ, асп.

ORCID ID: 0009-0009-4320-39521

e-mail: dasha27buts@gmail.comКиївський національний університет імені Тараса Шевченка,
Київ, Україна

ТОПОНІМІКА ТЮРКСЬКИХ НАРОДІВ: ВПЛИВ ВІРУВАНЬ, КОЛЬОРІВ ТА ЧИСЕЛ НА СУЧАСНІ ГЕОГРАФІЧНІ НАЗВИ ТУРЕЦЬКОЇ МОВИ

Топоніми є дзеркалом суспільної свідомості, а їхня структура часто містить відображення вірувань, символіки кольорів та числових концептів, що особливо простежується у тюркських мовах. Процес номінації географічних об'єктів не обмежується лише впливом релігійних систем, зокрема ісламу, а сягає глибших пластів світосприйняття тюркських народів. У географічних назвах простежується вплив релігійних вірувань, символіки кольорів та числових концептів. Наприклад, слово "kara – чорний" у топонімах "Karadağ – Чорногорія", "Karadeniz – Чорне море", "Karasu – Чорна вода", "Karaköy – Чорне село", "Karatau – Чорна гора" може мати як буквальне, так і символічне значення, а числівники 3, 5, 7, 40 часто зустрічаються в назвах місцевостей "Üçtepe – Три пагорби", "Beştepe – П'ять пагорбів", "Kırkmezar – Сорокове кладовище", відображаючи традиційні уявлення. Хоча вивчення топонімії тюркських мов має давню традицію, як окрема дисципліна воно сформувалося відносно нещодавно. Дослідження географічних назв не лише дозволяє простежити зміни у лінгвістичних структурах, а й відкриває нові перспективи для розуміння історичних процесів. Завдяки дослідженню впливу релігійних вірувань, символіки кольорів і числових концептів на формування географічних назв можна простежити еволюцію мовних процесів і глибше зрозуміти культурну спадщину тюркських народів.

Ключові слова: тюркські народи, ономастика, топоніми, сакральні числа, вплив вірувань, символіка кольорів.

Порушувана проблема. Топоніміка – це галузь ономастики, що вивчає географічні назви, їх походження, структуру та значення. У тюркських народів топоніми мають не лише орієнтаційну функцію, а й відображають глибокі культурні,

© Буць Дарина, 2025

історичні та світоглядні особливості. Вони можуть містити відомості про природні умови, етнічний склад населення, історичні події та релігійні уявлення. Топоніміка, у першу чергу, разом із лінгвістикою розвивалася в тісній взаємодії з такими науками, як історія, географія, антропологія, етнологія тощо (Таранова, 2006, с. 23).

У турецькій культурі існує уявлення про тісний зв'язок між назвою і людиною. Це переконання вплинуло на формування різних традиційних систем і зберігається дотепер. Вважається, що імена, прізвища, а також географічні назви не є випадковими – вони несуть у собі певний сенс, який впливає на життя людини або спільноти. Це переконання сформувало традицію ретельного вибору назв міст, сіл, річок і гір, у яких закладено глибокий історичний, релігійний або символічний зміст. У багатьох випадках топоніми відображають не лише особливості місцевості, а й культурні коди суспільства, його уявлення про добро і зло, сакральні простори та значущі історичні події. Саме тому особливості найменування місцевостей потребують комплексного вивчення, адже вони містять цінну інформацію про світосприйняття, ментальність народів і трансформацію їхніх уявлень у різні історичні періоди.

Актуальність дослідження. Вивчення топоніміки є важливим інструментом збереження історичної пам'яті народів, оскільки багато географічних назв містять зашифровану інформацію про події минулого, переселення народів, зміни політичних кордонів та вплив інших культур. Аналіз топонімів дозволяє встановити історичну послідовність заселення певних територій, виявити зв'язки між різними етносами та простежити процеси культурної взаємодії.

Топоніми не лише вказують на певне місце, але й несуть глибокі семантичні та символічні значення, пов'язані з віруваннями, колірною символікою і числовими концепціями. Вивчення цих елементів дозволяє зрозуміти, як змінювався світогляд і сприйняття навколишнього світу в тюркських народів, а також дає можливість розкрити приховані культурні аспекти, які формувалися під впливом релігійних, фольклорних та соціальних факторів. Аналіз топонімів може стати важливим інструментом

для вивчення культурної спадщини та ідентичності тюркських народів, оскільки саме в географічних назвах зафіксовано багато історичних, соціальних та психологічних рис на основі яких формувалася загальна система цінностей у тюркському світі.

Окрім цього, вивчення топонімів має практичне значення для лінгвістики, оскільки дозволяє простежити еволюцію мови, виявити архаїчні слова та мовні контакти. Топонімічні дослідження також важливі для картографії, археології, етнології, туризму та інших галузей, що займаються культурною та історичною спадщиною.

Мета статті полягає в аналізі та вивченні впливу релігійних вірувань, кольорів і чисел на формування сучасних географічних назв турецької мови, зокрема на топонімічну структуру, яка розвивалася під впливом різних культурних, історичних та цивілізаційних етапів. Важливим аспектом є розкриття логіки утворення цих назв, дослідження принципів використання лексичних одиниць у географічному контексті, а також визначення їх семантичних та структурних особливостей.

Основними **завданнями** статті є:

- визначити роль релігійних вірувань у формуванні топонімів та провести дослідження того, як релігійні уявлення, міфологічні мотиви та культові практики вплинули на створення назв міст, сіл, гір, річок та інших природних об'єктів;
- провести аналіз кольорової символіки в топонімах та дослідити, як певні кольори, що мають культурно-символічне значення в тюркських народах, використовуються в назвах місць, і який смисл вони передають у контексті географічної локалізації;
- розглянути та проаналізувати, як числові компоненти у назвах можуть нести символічне значення, пов'язане з міфологічними або культурними аспектами, і як ці числа відображають певні стійкі уявлення або вірування;
- розглянути, як історичні контакти з іншими народами (арабами, персами, європейцями) вплинули на формування сучасних географічних назв у Туреччині та інших тюркських країнах;
- визначити, як географічні назви можуть відображати соціальну, культурну та політичну ідентичність тюркських наро-

дів, а також як вони використовуються для зміцнення національної свідомості та культурної спадщини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показують, що вірування турецьких народів значною мірою вплинули на формування географічних назв. Це пов'язано з тим, що багато топонімів відображають міфологічні, релігійні та культурні уявлення про навколишній світ. Такий вплив можна простежити у міфах і міфологічних уявленнях турків, народних легендах, релігійних віруваннях та в їх вірі у духовні й містичні істоти. Також важливу роль відіграє символіка тваринного і рослинного світу, яка часто закріплюється в географічних назвах (Бушаков, 2005, с. 7).

Виклад основного матеріалу дослідження. Із поширенням ісламу географічні назви почали відображати коранічні мотиви та релігійні сюжети. Наприклад, у регіоні Анатолу існує віра у *Ötür Suyu* (букв. *вода життя*), яка, за легендами, дарує вічну молодість. Вважається, що вода, яку пив колись праведний слуга Аллаха пророк на ім'я Хизир, наділяє безсмертям. Водночас місце, де знаходиться ця вода, може знайти лише людина з особливою містичною силою.

Згодом, ця географічна назва знайшла відображення у літературних творах, зокрема в легенді XVII ст., описаній Евлія Челебі. Згідно з цим віруванням, джерело життя знаходиться в горах *Bingöl* (*Бінгьоль*) на сході Анатолії. Коли мисливець, полювавши у цьому районі, хотів омити птаха, якого він впіймав, водою із озера, птах раптово відроджується, і як тільки вода торкається його тіла, він злітає та летить геть. Мисливець, натхнений цим, дає цій водоймі назву *Mingöl* (букв. *Тисяча озер*), що означає "озеро, яке дало нове життя тисячам птахів" (Şahin, 2010, с. 138). У сучасній Туреччині назва Мінгьоль стала вимовлятися громадськістю як Бінгьоль, і досі стверджується, що вона означає "тисячу озер", що відповідає стародавнім легендам та віруванням турків.

Окрім цього, у турецьких дослідженнях зустрічаються цікаві дані про печеру *Karataу* або *Karadağ*. Деякі вірування, що з'явилися в період язичництва, пізніше знайшли своє відображення у священних книгах (Біблія, Коран), які також описують

створення людини у цій печері. Згідно з цією легендою, перша людина якраз таки була створена в печері Каратау (Yağmur, с. 71).

У ісламській традиції печера в горах *Kara Dağ* (букв. Чорна гора) у Шанлиурфі символізує материнське лоно для першого чоловіка та жінки. На кордоні з Китаєм, у печері, через дощову воду утворилася заглибина, що нагадує людське тіло. Через дев'ять місяців, під впливом сонячного тепла, в заглибині з'являється життя, і так створюється перша людина – наш протець Адам. Тому, ця назва часто асоціюється з місцем створення людини (Кримський, 1996).

До того ж, у Туреччині існує багато прикладів географічних назв, пов'язаних із вірою турків у духовні або містичні істоти. До прикладу, у Бурсі є село *Cumalıkızık* (Джумаликизик) із вузькою вуличкою, відомою як *Cin Aralığı Sokağı*, що у перекладі на українську означає 'вулиця джинів'.

Імена надприродних істот, таких як джини, духи, демонічні створіння, використовувалися турками доволі часто для називання місць або вуличок, оскільки вони вірили у те, що подібні створіння населяли гори, печери, ліси чи води. Звідси і виникло багато таких назв, як:

- *Peri Bacaları* (букв. Димарі фей) – унікальні скельні утворення, що є однією з головних туристичних пам'яток Туреччини у Кападокії;

- *Şeytan Köprüsü* (букв. Міст диявола) – кам'яний міст через ущелину, що має містичне значення через свою назву у провінції Артвін;

- *Cadı Gölü* (букв. Озеро відьми) – озеро, оточене густими лісами, яке місцеві мешканці вважали місцем проживання відьом у Мармарисі;

- *Kara Cin Deresi* (букв. Долина чорного джина) – назва походить від легенд про джинів, які нібито охороняли цю долину у провінції Денізілі, недалеко від стародавнього міста Єраполь;

- *İfrit Kuyusu* (букв. Колодязь іфрита) – колодязь у старовинному селі, пов'язаний з міфами про демонічних істот у провінції Урфа (Шанлиурфа);

• *Pınarbaşı Cin Tepesi* (букв. *Джинова вершина Пинарбаші*) – гора, біля підніжжя якої знаходяться джерела, що за повір'ями були під охороною джинів у Кайсері;

• *Şeytan Düzü* (букв. *Рівнина диявола*) – відкрита рівнина біля моря, яка вважається містичною через свою назву у районі Чемше (Hoşoğlu, 2001; Kayserili, 2015).

Як бачимо, вірування турків, глибоко вкорінені у міфології та народних переказах, суттєво вплинули на формування географічних назв у Туреччині. Назви, пов'язані з джинами, феями, демонами та іншими надприродними істотами, не лише зберегли культурну спадщину турецького народу, але й стали унікальною частиною туристичного образу Туреччини, зокрема таких місць, як *Peri Bacaları* у Каппадокії чи *Şeytan Köprüsü* в Артвіні.

Більше того, у назвах тварин і рослин турки також знаходили певний символізм, оскільки ці об'єкти часто символізували силу, мудрість або духовність. Тому, в географічних топонімах Туреччини знайшли своє відображення такі назви, як *Kartal Tepesi* (*Орлиний пагорб*), *Tilkilik* (*Лисичий край*), *Binboğa Dağları* (*Гори Тисячі Бджіл*), *Tilki Deresi* (*Лисича долина*) тощо. Зокрема, тотемні тварини, такі як гуси чи лебеді, були священними для давніх тюрків і часто можна побачити на карті такі топонімічні одиниці: *Лебедине озеро* (*Kuş Gölü*), *Гусині гори* (*Kaz Dağları*).

Саме такі подібні приклади ілюструють, як вірування, міфи, казки або ж легенди впливають на сприйняття природи турками та зберігаються через покоління у назвах гір, ущелин, озер чи вуличок.

Ще одним елементом, який часто використовується у географічних назвах є найменування **кольорів**. Людина здавна наділяла кольори символічним значенням і їх використання у топоніміці також не є новизною.

У турецькій культурі поняття кольорів і їх символізм стали темою різноманітних досліджень, оскільки турки надають кольорам велике та вагоме значення. Елвін Йилдирим та Алі Акар – турецькі лінгвісти, що досліджували у своїх працях тему вживання кольорів у топонімах тюркського народу. Наприклад, у роботі із топонімікою міста Мугла, Алі Акар наводить наступну статистику використання кольорів у назвах. Найбільш

частотним є чорний колір (353 найменування), на другому місці знаходиться червоно-рудий (153 найменування), на третьому – білий (145 найменувань). Далі у приблизно однаковій кількості слідує жовтий (61 найменування), сірий (47 найменувань) та синій (43 найменування). Замикає список строкатий колір, тобто різнобарвний, пістрявий, який зустрічається в 23 топонімах (Akar, 2006).

Елвін Йилдирим здійснив ґрунтовні дослідження з цієї теми. У своїх працях він доводить, що кольорові найменування відображають не лише відтінки, а й несуть у собі додаткові ідіоматичні та метафоричні значення. Наприклад, слово *kara* використовується не тільки як назва кольору, а також у значенні трауру, холоду, півночі, а ось *білий колір (ak)* асоціюється з раєм, місцем для праведників. У географічних назвах ці значення часто поєднуються. Наприклад, *Akdağ* (букв. Біла гора), *Akdeniz* (букв. Біле море), *Aktola* (букв. Біла могила) не тільки вказують на колір, а й можуть мати додатковий зміст, що передає чистоту або високу моральність цього місця.

Згідно з дослідженнями, білий, чорний та червоний кольори є основою сприйняття людиною навколишньої реальності. Це пояснює їх широку представленість у лексиці різних мов і необхідність їх розгляду при вивченні топонімічної культури народу (Berlin, & Kay, 1969, p. 42). Часто ці кольори виступають як визначальні елементи топонімів. Наприклад: мис *Akburun* (м. Мармарис) – *білий мис*, найменування за складом і кольором каменя; півострів і поселення *Karaburun* (м. Аланья) – *чорний мис*, перша назва за складом і кольором каменя та ґрунту, друга – найменування від ороніма; район, бухта *Kızılburun* (м. Бодрум) – *червоний мис*, назва за кольором каменя; острів *Karada* (м. Мармарис) – *чорний острів*, номінація за кольором рослинності: кам'янистий острів повністю покритий сосновим лісом; острів *Kızılada* (м. Фетхіє) – *червоний острів*, найменування за кольором: у променях заходу сонця прибережний пісок і галька набувають червонуватого відтінку.

Окрім цього, поняття *ak* – *білий* та *kara* – *чорний* є опозиційними в багатьох культурах, в тому числі й у культурі турецького народу, і це поширюється на широкий спектр географічних назв.

Білий і чорний кольори спочатку пов'язані з поняттями добра і зла, життя і смерті, молодості і старості. У деяких випадках замість чорного виступає червоний колір, що символізує щастя, любов і радість життя. Ці поняття включають в себе складені в процесі багатовікової історії ментальні характеристики народу, що відображаються в морально-етичних нормах. Звідси й виникнення в кольорових компонентах топонімів додаткових позитивних чи негативних конотацій. Наприклад: гора *Kara Dağ* (Туреччина) походить від слова *kara* – чорний, що може символізувати суворість або нездоланність місцевості, тобто "чорна гора", що відображає її важкий і неприступний характер. Термін *kara* тут також може нести метафоричний зміст, що асоціюється з чимось містичним або загрозливим. Іншим прикладом є річка *Kara Irmak* (Туреччина), де *kara* означає "чорний", що вказує на темну, бурхливу воду річки, а також може відображати певний драматизм чи символіку тяжких вод (Бушаков, 2003).

Очевидно, тлумачення подібних номінацій не може обмежуватись лише власне кольоровою символікою. З давніх часів чорний колір у представленні турків символізував північ, рудий (червоний) – південь, білий – захід, світло-блакитний – схід (Nerimanoglu, 1996). Таке сприйняття кольорів мало й інше значення: кожен основний колір сприймався не як єдина номінація, а як символ, пов'язаний з певним народом, який згодом став частиною тюркської спільноти. Звідси, очевидно, виникнення топонімічних одиниць, пов'язаних з орієнтацією по чотирьох сторонах світу: місто та район *Akhisar* (провінція Маніса) – *білий форт*, найменування за місцем розташування, що означає *західний форт*; місто та район *Afyon-Karahisar* у Туреччині – *чорний форт*, що має значення *північного форту*; назва міста та провінції *Kızılhisar* у Газіантепі – *червоний форт*, найменування, яке має значення *південний форт* тощо.

Цей факт підкреслюється також у дослідженні Селіма Хілмі Озкана про топонімію міста Аланья. Лінгвіст пише, що слово *kara* (*чорний*) в турецькому розумінні позначає не тільки назву кольору, але й вказує на "північ". Такі топонімічні одиниці, як *Kara-Dere*, *Kara-Dereyakası*, *Kara-Evce*, *Kara-Kaya*, *Kara-Senir*, *Kara-Taş*, знаходяться на півночі річки Алара, яка протікає у

Аланії. Очевидно, смислова одиниця кольору в даному випадку експлікується лише в поєднанні з одиницею, що означає "знаходиться на півночі", тому в тлумаченні значень топонімів з'являється подвійне значення (Gülensoy, 1995).

Окрім основних кольорів топографічні одиниці також містять у собі ще й іншу кольорову символіку. Приміром, жовтий колір у турецькій культурі розумівся як знак сонця і символ божественності (село *Sarıköy* – сонячне село, село *Sarıyer* – сонячне місце); зелений – як знак рослинності і родючості (гора *Yeşilhisar* – живописний форт, річка *Yeşilirmak* – живописна річка); синій був втіленням неба (пагорб *Göktaş* – синій камінь). Іншими словами, палітра основних (природних) кольорів – білого, чорного, червоного, жовтого, синього, зеленого – накладалася на всю національну культуру турецького народу і була одним з елементів традиційного світогляду (Bayraktar, 2006; Bayraktar, 2009).

Числові компоненти в турецьких топонімах також зайняли важливе культурно-семантичне значення, оскільки в турецькому світі числа часто є символами, що відображають географічні, культурні та релігійні уявлення. Числа можуть слугувати індикаторами кількості, орієнтації, значення об'єктів або навіть ритуальних елементів місцевості. Аналіз чисел у топонімії дозволяє виявити зв'язок між природними і культурними аспектами життя турецького народу.

Приміром, одним із найбільш значущих чисел є число *три* (*üç*), яке займає особливе місце в турецькій культурі та міфології. Воно асоціюється з численними релігійними та космологічними уявленнями, зокрема з тріадою небес, землі і людини. У турецьких топонімах це число часто вказує на місця, де присутні три важливі елементи або об'єкти, що підкреслює їхню значущість або особливу роль у культурі. Воно асоціюється з численними релігійними та космологічними уявленнями, зокрема з тріадою небес, землі і людини. Наприклад: *Üçhisar* – топонім, що перекладається як *три фортеці*, розташований у регіоні Каппадокія. Назва вказує на місце, де є три значні фортифікаційні споруди, що символізують захист і стратегічне значення.

Число *чотири* (*dört*) також є важливим символом у турецькому культурному контексті, оскільки воно асоціюється з чотирма сторонами світу, що втілює ідею цілісності та гармонії. Чотири можуть символізувати єдність природних елементів, напрямків або навіть релігійних аспектів. Типові приклади: *Dörtyol* – топонім, що означає *чотири дороги*, місце, де перетинаються чотири важливі шляхи, що свідчить про стратегічне значення та важливість транспортних маршрутів у цьому регіоні; *Dörtler Tepesi* – *гора чотирьох*. Тут число чотири вказує на чотири важливі природні елементи чи вершини, які розташовані в одній місцевості (Gülensoy, 1995).

А ось число *п'ять* (*beş*) у турецькій традиції часто асоціюється з багатством природи, плодючістю і різноманіттям. Воно використовується для позначення кількості елементів, які мають значення для місцевої культури чи географії: *Beşpınar* – *п'ять джерел*, назва вказує на місце, де знаходяться п'ять природних джерел води, що символізує багатство водних ресурсів; *Beşevler* – *п'ять будинків*, топонім, який часто зустрічається в турецьких містах і селищах і вказує на групу з п'яти будинків або на місце, де спочатку було побудовано п'ять важливих споруд; *Beşbaş* – *п'ять голови*, що може вказувати на місце, де традиційно було або є п'ять важливих точок, наприклад, п'ять виступів або природних елементів, які нагадують "голови". Такий топонім також може мати метафоричне значення, позначаючи важливу частину території, що займає особливе місце в історії чи культурі.

Якщо говорити за інші числа, то число *сім* (*yedi*) в турецькій культурі зазвичай асоціюється з повнотою, завершеністю, а також з містичними і релігійними аспектами. Хоча рідше, числовий елемент сім може з'являтися в топонімах: *Yedinci Şehir* – *сьоме місто*, *Yedinci Hill* – *сьомий пагорб*, що означало, що ці топоніми могли вказувати на важливість пагорба або міста, де розташовано ключові об'єкти або де відбулися значущі події, які мали важливе значення для культури турецького народу тощо (Yağmur).

Загалом, числові елементи в турецькій топоніміці не лише позначають кількість, але й відображають глибокі культурні та релігійні символи. Ці топоніми є частиною великої традиції турецької культури, де числа можуть нести значення, пов'язані з

природними характеристиками місцевості, релігійними уявленнями або культурними особливостями, що в свою чергу створюють багатшарові значення в географічних назвах.

У результаті дослідження були зроблені такі **висновки**, що формування географічних назв у турецькій мові, зокрема топонімів, є невід'ємною частиною культурної та історичної спадщини тюркських народів. Вивчення топонімії дозволяє глибше розуміти взаємозв'язок між мовою, релігійними віруваннями, кольорами та числами, що відображаються в географічних назвах. Виявлено, що багато турецьких топонімів утворено під впливом релігійних міфів, народних вірувань та історичних подій. Значення кольорів і чисел у формуванні топонімів не обмежується лише описом об'єкта, але й несе додаткові культурні та символічні смисли, що пов'язані з моральними та етнічними уявленнями. Особливу роль відіграють кольори, такі як білий, чорний та червоний, що мають значення не лише як фізичні відтінки, а й як елементи, які символізують певні моральні, емоційні та релігійні уявлення.

Отже, дослідження турецької топонімії розкриває багатство культурної традиції, менталітету і світогляду тюркських народів, що сформувалися під впливом історичних, релігійних і природних факторів. Ці знання є важливими не лише для лінгвістики, але й для глибшого розуміння культурної ідентичності, духовних та соціальних аспектів тюркських народів, що дозволяє зберігати та передавати наступним поколінням цю унікальну спадщину через географічні назви.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Таранова, Н. (2006). Основні етапи розвитку топонімії як науки. *Наукові записки Тернопільського НПУ імені В. Гнатюка. Серія: Географія*, 2.

Бушаков, В. А. (2005). *Історична топонімія Криму*. Ін-т сходознавства імені А. Ю. Кримського.

Бушаков, В. А. (2003). *Лексичний склад історичної топонімії Криму*. Ін-т сходознавства імені А. Ю. Кримського.

Кримський, А. Ю. (1996). *Історія Туреччини: звідки почалася Османська держава, як вона зростала й розвивалася і як досягла апогею*

своєї слави й могутності. Ін-т сходознавства імені А. Ю. Кримського НАН України. [2-ге вид., випр.].

Akar, A. (2006). Renge Bağlı Yer Adlandırmalarında Muğla Örneği. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 51–63.

Aksan, D. (1982). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim 3*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Bayraktar, N. (2006). Sarı Renk ve Tonlarının Algı ve Anlam Kavramı. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 209–218.

Bayraktar, N. (2009). Gri ve Açık Gri Renklerin Algı, Anlam ve Şekil Açısından Kavramı. *Uluslararası Orta Asya Araştırmaları Dergisi*, 13, 101–121.

Berlin, B., & Kay, P. (1969). *Basic color terms: Their universality an evolution*. Berkeley & Los Angeles.

Gülensoy, T. (1995). *Türkçe Yer Adları Kılavuzu*. TDK.

Hoşoğlu, K. (2001). Köylerin Eski İsimleri, *Eski İsimler Hakkında bilgiler*. Rize Halk Eğitim Yayınları.

Kayserili, A. (2015). *Erzurum Şehri'nde Yer Adları Üzerine Bir Deneme* (s. 653–667). Pegem Akademi Yayıncılık.

Nerimanoglu, K. V. (1996). *Türk Kültüründe Renkler: Nevruz ve Renkler* (s. 63–73). AKM.

Özkan, S. H. (2012). XVI Yüzyıl Kayıtlarına Göre Alanya Toponimlerinin İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 3.

Şahin, G. (2010). Türkiye'de Yapılmış Toponimi Çalışmaları. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(3), 134–156.

Yağmur, Ö. *Höbek Köyü Yer Adları Üzerine Bir İnceleme*, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi Cilt. Sayı XLIX.

REFERENCES

Taranova, N. (2006). Main stages of the development of toponymy as a science. *Scientific Notes of Ternopil V. Hnatyuk National Pedagogical University. Series: Geography*, 2 [in Ukrainian].

Bushakov, V. A. (2005). *Historical toponymy of Crimea*. Institute of Oriental Studies named after A. Yu. Krymsky [in Ukrainian].

Bushakov, V. A. (2003). *Lexical composition of the historical toponymy of Crimea*. Institute of Oriental Studies named after A. Yu. Krymsky [in Ukrainian].

Krymsky, A. Yu. (1996). *History of Turkey: where the Ottoman state began, how it grew and developed, and how it reached the peak of its glory and power*. Institute of Oriental Studies named after A. Yu. Krymsky, NAS of Ukraine. [2nd edition, revised] [in Ukrainian].

Akar, A. (2006). Renge Bağlı Yer Adlandırmalarında Muğla Örneği. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 51–63.

Aksan, D. (1982). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim* 3. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Bayraktar, N. (2006). Sarı Renk ve Tonlarının Algı ve Anlam Kavramı. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 209–218.

Bayraktar, N. (2009). Gri ve Açık Gri Renklerin Algı, Anlam ve Şekil Açısından Kavramı. *Uluslararası Orta Asya Araştırmaları Dergisi*, 13, 101–121.

Berlin, B., & Kay, P. (1969). *Basic color terms: Their universality an evolution*. Berkeley & Los Angeles

Gülensoy, T. (1995). *Türkçe Yer Adları Kılavuzu*. TDK.

Hoşoğlu, K. (2001). *Köylerin Eski İsimleri, Eski İsimler Hakkında bilgiler*. Rize Halk Eğitim Yayınları.

Kayserili, A. (2015). *Erzurum Şehri'nde Yer Adları Üzerine Bir Deneme* (p. 653–667). Pegem Akademi Yayıncılık,

Nerimanoglu, K. V. (1996). *Türk Kültüründe Renkler: Nevruz ve Renkler*. (p. 63–73). AKM.

Özkan, S. H. (2012). XVI Yüzyıl Kayıtlarına Göre Alanya Toponimlerinin İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 3.

Şahin, G. (2010). Türkiye'de Yapılmış Toponimi Çalışmaları. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(3), 134–156.

Yağmur, Ö. *Höbek Köyü Yer Adları Üzerine Bir İnceleme*, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi Cilt. Sayı XLIX.

Отримано редакцією журналу / Received: 17.12.24

Прорецензовано / Revised: 15.01.25

Схвалено до друку / Accepted: 12.02.25

Daryna BUTS, PhD Student

ORCID ID: 0009-0009-4320-39521

e-mail: dasha27buts@gmail.com

Taras Shevchenko National University of Kyiv,

Kyiv, Ukraine

TOPONYMY OF TURKISH PEOPLES:

THE INFLUENCE OF BELIEFS, COLORS AND NUMBERS ON MODERN GEOGRAPHICAL NAMES OF THE TURKISH LANGUAGE

Toponymy occupies a special place in onomastics, since geographical names carry a rich cultural and historical code. Toponyms are a mirror of social consciousness, and their structure often contains a reflection of beliefs, the symbolism of colors and numerical concepts, which is especially noticeable in Turkic languages. The process of naming geographical

objects is not limited only to the influence of religious systems, particularly Islam, but reaches deeper layers of the worldview of Turkic peoples. The influence of religious beliefs, color symbolism, and numerical concepts can be traced in geographical names. For example, the word *kara* (black) in the toponyms *Karadağ* (Montenegro), *Karadeniz* (Black Sea), *Karasu*, *Karaköy* (Black Village), *Karatau* can have both literal and symbolic meanings, and the numerals 3, 5, 7, 40 are often found in the names of places *Üçtepe* (Three Hills), *Beştepe* (Five Hills), *Kırkmezar* (Forty Cemetery), reflecting traditional ideas. Although the study of toponymy in Turkic languages has a long tradition, it has been formed as a separate discipline relatively recently. The study of geographical names not only allows us to trace changes in linguistic structures but also opens new perspectives for understanding historical processes. By studying the influence of religious beliefs, color symbolism, and numerical concepts on the formation of geographical names, it is possible to trace the evolution of linguistic processes and gain a deeper understanding of the cultural heritage of the Turkic peoples.

Keywords: Turkic peoples, onomastics, toponyms, numerical names, influence of beliefs, color symbolism.

Автор заявляє про неаявність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses, or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.